

EL LABERINTO DEL FAUNO

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI

Any 1944, cinquè any del règim franquista. Una nena de 13 anys, Ofelia, es trasllada amb la seva mare embarassada, Carmen, a un petit poble, a prop dels Pirineus, on es troba destinat Vidal, cruel capità franquista, el nou marit d'Ofelia i gens agradable als ulls d'Ofelia. La missió del capità Vidal és liquidar el maquis, és a dir, els darrers vestigis de la resistència republicana, que s'amaga en els boscos de la zona. Allí hi ha un molí que és el centre d'operacions de Vidal. Allí viu, també, Mercedes, una jove que dirigeix els altres membres del servei; i el metge, que tindrà cura de l'embarassada.

La primera nit, Ofelia descobreix les ruïnes d'un laberint on troba un faune, una estranya criatura que li revela un fet extraordinari: Ofelia en realitat és una princesa, la princesa Moana, última de la seva estirp, a qui els seus súbdits porten molt de temps esperant. Per poder tornar al seu regne màgic, la nena haurà de passar tres proves abans de la lluna plena...

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol: *El laberinto del fauno*

Direcció i guió: Guillermo del Toro

Productors: Guillermo del Toro, Berta Navarro, Alfonso Cuarón, Frida Torresblanco i Álvaro Augustín

Director de fotografia: Guillermo Navarro

Muntatge: Bernat Vilaplana

Música: Javier Navarrete

Maquillatge especial: David Martí (DDT)

Figurista: Lala Huete

Efectes especials: Reyes Abades

Països: Espanya – Mèxic, 2006.

Durada: 113 minuts

PANTALLA D'ACTIVITATS

1.- En el film hi apareixen dos móns paral·lels, el de la Espanya franquista i un món màgic, de fades, faunes, princeses i reis. Quin sentit té aquest plantejament? Què se'ns vol transmetre amb aquesta dualitat de situacions? Quina relació hi ha entre ells?

2.- Elaboreu una descripció psicològica dels principals personatges: Ofelia, Carmen, Mercedes i el capità Vidal.

3.- Parlem de símbols. En el film pareixen objectes que, sembla, volen simbolitzar diferents aspectes. Per exemple, els rellotges (el del pare del capità i el rellotge de sorra d'una de les proves que ha de superar Ofelia); les claus (la clau del magatzem on hi ha el menjar del poble i la clau que la nena aconsegueix i que li ha de servir per superar les proves); l'enigmàtic Home Pàl·lid que no té ulls - fins que se'ls posa – assegut en una gran taula plena de viandes i al costat d'un muntanya de sabates de nen... Com ho podem interpretar tot això?

4.- Parlem ara de referències més concretes. En els cotxes oficials dels franquistes hi apareix l'anagrama del *yugo y las flechas*. Què significava? Una

altra referència el franquisme d'aquells anys són les cartilles de racionament. Què eren ? Per què servien?

5.- El capità Vidal diu que el nou règim vol construir una Espanya neta i justa, allunyada d'una idea equivocada dels republicans: que tots som iguals. Comenteu aquests aspectes.

6.- En una escena on hi apareixen els maquis, un d'ells llegeix el diari on es parla del desembarcament de tropes aliades al nord de França. Com s'anomena aquest desembarcament? Quina importància va tenir en el desenvolupament de la Segona Guerra Mundial?

7.- La tortura apareix com una pràctica habitual del feixisme. Contra quins personatges s'exerceix? Investigueu sobre la tortura i els règims totalitaris.

8.- Expliqueu les referències entre l'acció d'Ofelia en el laberint i el mite de la Ventafocs.

9.- Què significa que, ja al final del film, Ofelia entri al saló el tron dels seus pares? Què ha aconseguit la nena?

LLENGUATGE I TÈCNIQUES AUDIOVISUALS

1.- En els primers moments del film, quan apareix *la fada*, la càmera segueix el seu vol. Quin moviment de càmera permet fer aquest seguiment?

2.- Després de l'assassinat del caçador de conills i del seu fill per part del capità Vidal, observem l'escena amb una angulació que subratlla el poder del capità i situa la lluna al seu darrera. Com se'n diu d'aquesta angulació?

3.- Per què creieu que el director va optar per unes tonalitats de llum daurada o groguenca a l'interior de la casa?

4.- Quin nom té el moviment de càmera que va seguint els soldats franquistes cap al campament dels republicans?

5.- En l'escena on Ofelia entra dins l'arbre per cercar el gripau, anem veient, alternativament, imatges del capità al campament dels guerrillers. Amb quin tipus de muntatge cinematogràfic s'ha resolt aquesta escena?

6.- El picat zenital és un picat totalment vertical, que ens enquadra un personatge des de sobre mateix del seu cap. Localitzeu dos picats zenitals fets sobre Ofelia en dos moments importants de la pel·lícula.

Vegeu el blog de suport: <http://llenguatgecinematografic.wordpress.com/>

TRÀVELING DE LECTURES

EL MAQUIS

Introducció

Va ser a partir de l'any 1944 quan algunes organitzacions antifranquistes (especialment, d'anarquistes i de comunistes, que primer havien fet la guerra d'Espanya, s'havien exiliat i que venien de participar activament en la lluita de la resistència antinazi a França, en un ambient d'eufòria política per haver fet fora de França els alemanys) van pensar en la possibilitat d'engegar una acció militar a gran escala contra el règim de Franco. L'objectiu primordial d'aquesta ofensiva armada seria no només combatre les forces franquistes, sinó sobretot connectar amb la població i crear un ambient d'àmplia hostilitat a la dictadura que forçés la intervenció militar dels aliats, tal com s'havia produït a Itàlia i a França mesos abans. Així, des de l'estiu del 1944 s'iniciaren les infiltracions per la frontera francesa de grups armats, organitzats i dependents de partits polítics a l'exili, uns amb intenció d'establir-se a determinades zones catalanes i d'altres que pretenien arribar a diferents indrets de l'Estat espanyol per tal de crear nuclis guerrillers. Aquests guerrillers i guerrilleres, coneguts també com els *maquis* foren durament perseguits per la Guàrdia Civil i en alguns casos per l'exèrcit, i van patir una repressió brutal i indiscriminada que va arribar fins i tot a la població civil.

Possiblement l'acció més espectacular dels maquis a Catalunya va ser la que va tenir lloc a l'octubre de 1944 quan, procedents de França, van entrar uns 3.000 guerrillers a la Vall d'Aran. L'estratègia anava més enllà d'un atac, ja que es buscava que els antifranquistes de l'Estat espanyol s'afegissin a la batalla, cosa que no es va produir. L'operació fracassà per errors de plantejament logístic, per manca de suport de la població i per un nombrós desplegament repressiu que incloïa reforços militars franquistes arribats a la comarca.

R. Breu

Text 1

Pasamos a la aplicación del plan. Nos escondimos en las rocas y durante toda la noche y todo el día estuvimos vigilando las casas. (...) Antes de mediodía salió un guardia civil de una casa, y otro y otro. En total eran diez los que formaban la brigadilla. Se metieron por el bosque en fila india. Los perdimos de vista. A la media hora los sentimos, cada vez más cerca. Los vimos pasar, por fin, a unos ciento cincuenta metros de nosotros, sin que ellos nos vieran. Comprobé que en ese momento mis camaradas estaban tranquilos y serenos. No había pánico.

A las dos de la tarde nos preparamos a comer algo. Luego expuse mi plan a Sebastián. Todos debíamos participar. Éramos sólo siete, pero todos guerrilleros y comunistas. (...) Al atardecer iniciamos la operación. Al principio, en las casas, los campesinos no nos hicieron mucho caso. Los concentramos a todos, mujeres, hombres y niños. En ese momento llegó el pastor con su rebaño, que pasó a unirse a los demás. Les explicamos quiénes éramos, por qué luchábamos contra el régimen fascista de Franco y por qué era ésta una lucha de todo el pueblo. Después les pedí comida, diciéndoles que la pagaríamos, claro está. Les pedí pan. Dijeron que no tenían. Tampoco tenían trigo. Terminé el repertorio de las peticiones. No tenían nada. Ordené que se sentaran en el suelo. Mientras Eduardo los vigilaba me puse a buscar. Es verdad que no había mucho, pero algo sí. La guardia civil había dado órdenes estrictas a los campesinos de la región de que no almacenaran comida, para evitar, precisamente, el abastecimiento de los guerrilleros.

(...) Llegó un momento en que hubo que pedirles algo muy serio: un par de gallinas. Las necesitábamos – dije – para un herido que teníamos escondido en el monte, un guerrillero que necesitaba un buen caldo. Después les pedí una sábana bien limpia para hacer vendas. Una mujer trajo la sábana y ella misma la cortó en tiras y las enrolló. Todo se lo pagamos. Les di mil trescientas pesetas y les pedí que no dijeran nada a nadie. Me contestaron a coro que darían parte a la guardia civil, pues si no lo hacían los meterían a todos en la cárcel, incluso a las mujeres. Entonces les dije que hasta el amanecer mi guardia abriría fuego contra el que intentase salir de noche. Me prometieron que no saldrían.

(...) Más tarde supimos lo que había pasado. Al amanecer, como nos habían dicho, salieron tres hombres, uno por cada familia. Informaron que la noche anterior habían llegado a sus casas unos guerrilleros, que les habían quitado la comida. Cuando terminaron de informar los campesinos, el jefe del puesto empezó a maltratarlos por no haber denunciado el hecho aquella misma noche. Uno dijo que los guerrilleros habían establecido una guardia hasta el amanecer y que además la guardia civil les había prohibido salir de noche. Los tres campesinos fueron molidos a palos. Los tuvieron varios días encerrados en el calabazo. Mandaron a una brigadilla a las casas para interrogar a todas las familias y éstas confirmaron la noticia.

Josep Gros (1977). *Relatos de un guerrillero comunista español*. Barcelona: ATE. Pàgines. 231-233.

Text 2

Entrevista amb el senyor I. XX, fill i veí de la Sénia, amb força records vius de l'època del maquis i que vol conservar l'anonimat. Entrevista feta el 13 de setembre de 2002.

A Rossell van matar un guàrdia civil, un xic de Borriana, que estava de portes al quarter. Estava allí vigilant i des d'un pati que hi havia allí, davant mateix del quarter, que era a la plaça, li van tirar un tret. Li van tocar al coll, i pobre encara

va poder anar a casa el metge per les cames d'ell, però al tocar aquí és roïn, això, saps? Va morir, i era un xicot jove. Van fer-ho un dia o dos abans de la Mare de Déu del Pilar, que és el 12 d'octubre, que feien molta festa els civils, llavors, saps? Pel que siga, van involucrar en este fet Rafel, son pare de Victorino. Acudien a una finca que es diu lo Camp Roig. Hi tenien una caseta o una barraca, el que siga, i els maquis hi acudien. Estirant, estirant, la Guàrdia Civil va traure a Rafel, son pare de Victorino, massa informació. Molta gent es va veure acusada.

Una dona que vivia a Barcelona també es va veure implicada per haver anat a Can Jorba a comprar trenta calçotets i trenta mitjons, sense saber per a qui eren en realitat. Ella no sabia ni de maquis ni de res. Va anar, va comprar i va pagar. Al detenir Rafel, li van traure que aquella dona era la que comprava la roba per al maquis. I aquella dona, que era germana d'un militar, la van tancar també. Este Rafel tenia forn de pa al costat de casa nostra, davall de casa ma mare, i hi acudien els maquis. Nosaltres vam veure els xics estos allí moltes vegades, i s'amagaven, però com era el temps de l'estraperlo i allí venien pa de contraban, pos sempre que hi anàvem i vèiem aquells xics que s'amagaven, nosaltres ens pensàvem que eren estraperlistes.

Un grup de maquis va ser el que va anar a atracar a la plaça Major, a la casa d'un corresponsal que hi havia del Banc Espanyol de Crèdit. Allí van aconseguir, sembla, un botí de 30.000 pessetes de l'època. Com que, al sortir al carrer, el veí Alberto Ortí Artola, l'Antenero, que passava pel carrer completament aliè als fets, sembla que es va posar a cridar pel mig la plaça: "No tenim ni un civil i estan els maquis pel poble. No tenim ni un civil", els maquis li van tirar un tret. Va ser per allà pel cafè de Bel. Se'l van endur a Tortosa aquella mateixa nit i a la matinada ja el van tornar a pujar mort. I allò va ser el tiroteig que va haver-hi a la Sénia. Mentrestant, ja hi acudien el guàrdies civils. Un o altre ho va denunciar. Venia un camió de guàrdies civils de Tarragona, un o altre ho va xerrar i sabien que havien de vindre els maquis aquí a la Sénia. Però es van trobar al quarter de la Guàrdia Civil i no sabien on eren els bancs ni res. I el temps que van perdre allí és l'enrenou este.

A pont de Malany hi havia una central de llum. Hi havia un vigilant que hi vivia i parava compte de la llum. Hi vivia amb tota la família. I també es va dir que aquella nit de la mort de l'Antenero a la Sénia els maquis es van anar a amagar allí a Malany. La Guàrdia Civil els buscava per estos camps, i ells estaven quasi dins del poble. Vinga buscar-los i ells estaven allí, a Malany. Aquell home, el vigilant de la llum, el van afusellar els civils. Li van aplicar la Llei de fuga. Van agarrar-lo la Guàrdia Civil i se'l van endur a la presó, i es va desaparèixer pel camí. A la presó no va arribar. Es va acabar que allí, a Malany, van posar un aquarterament de guàrdies, allí mateix. A partir de llavors a la centraleta elèctrica de Malany hi vivien guàrdies civils. En aquells temps es va aplicar molt la Llei de fugues. "Vaja-se'n...!". Li tiraven dos trets i avant. Fora judicis i advocats... A la família no els van dir res. El guàrdies els van dir: "Vostès no es fiquen de dol ni res. El seu home no s'ha mort. El seu home s'ha desaparegut". Al cap d'uns quant anys, van saber que aquell home el van enterrar al cementiri de les Coves de Vinromà.

Una de les accions que solien fer eren les ocupacions de pobles petits, generalment sense caserna de Guàrdia Civil. Deixaven guerrillers als afores i es concentraven a casa de l'alcalde o a l'Ajuntament. Allí feien uns mítings, repartien propaganda, feien cantar a tot el poble la Internacional i després de cridar visques a la República abandonaven el poble. Així, es van ocupar els pobles de Canet lo Roig, Benassal, Castell de Cabres i la Pobla de Benifassà.

Francesc Itarte Vericart. www.ceibm.org/historialoc.html

El maquis al sud de l'Ebre. Testimonis de la guerrilla rural contra el franquisme, memòria històrica viva.

Activitats

- 1.- ¿Quins elements en comú observeu entre els textos i els fets relatius als maquis, a les seves accions i a la repressió de la Guàrdia Civil que apareixen a *El laberinto del fauno*?
- 2.- Investigueu l'intent d'invasió per la Vall d'Aran que els maquis van intentar el 1944.
- 3.- En el text 2, la persona que fa el relat diu que, en certa ocasió, va confondre els maquis amb estraperlistes. Què eren els estraperlistes? A què es dedicaven?
- 4.- Què era la *lleï de fugues*? En quins altres moments de la història contemporània del nostre país s'ha fet servir?
- 5.- Què pretenien els guerrillers i guerrilleres en relació als aliats que acabaven de guanyar la Segona Guerra Mundial? Per què els aliats no van actuar tal com volien els republicans espanyols?
- 6.- Redacteu unes conclusions sobre la lluita dels maquis catalans i espanyols durant els anys quaranta del segle passat.

CONTRACAMP: ASPECTES DIDÀCTICS PER AL PROFESSORAT

Elements de debat i relacions que es poden establir

- El desenvolupament de Guerra Civil espanyola.
- La resistència armada contra el feixisme durant la Segona Guerra Mundial.
- La memòria històrica dels *maquis*.
- El funcionament dels règims totalitaris.

- La imaginació com a refugi contra les agressions.
- Les situacions del present que atempten contra els drets humans.
- El cinema com a element de coneixement històric.

Objectius formatius

- Iniciar-se en el coneixement del història recent del nostre país.
- Conèixer una versió cinematogràfica de la resistència a la dictadura de Franco.
- Analitzar les característiques de les dictadures.
- Conèixer diferents recursos expressius del cinema.
- Fer servir el cinema per analitzar la societat.
- Reflexionar sobre la memòria històrica.

Criteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre les qüestions de comprensió i del llenguatge audiovisual de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents problemàtiques polítiques plantejades en el film.
- Identificar els temes i subtemes de la pel·lícula.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les feines proposades.

Continguts de Ciències Socials, Història.

- Identificació i ús de diferents tipus de fonts, valorant les seves aportacions al coneixement del medi físic i de les formes de vida en el present i el passat.
- Valoració de la necessitat de protegir i difondre el patrimoni natural i cultural com a herència cultural dels grups humans i manifestació de riquesa i diversitat.
- Aplicació de la representació gràfica de la cronologia i de les variables històriques de canvi, continuïtat i simultaneïtat.
- Situació en el temps i en l'espai dels fets històrics rellevants, aplicant la periodització convencional.
- Localització i caracterització de diferents paisatges, analitzant la interacció entre els grups humans i el medi i caracteritzant les formes de vida que possibiliten.
- Lectura i interpretació de mapes, plànols i imatges de diferents característiques i suports, per localització i per caracteritzar els grans àmbits geopolítics i econòmics.
- Contrast i valoració crítica d'informacions diferents, incloses les dels mitjans de comunicació, sobre un mateix fet o fenomen, valorant solucions i alternatives als problemes.

- Reconeixement dels drets i deures individuals i col·lectius, identificant i rebutjant les situacions de desigualtat, injustícia i discriminació, especialment les relatives al gènere, que afecten persones i col·lectius en el món.
- Valoració de la funció de la memòria històrica en la construcció del futur.
- Treball dels diferents continguts de la matèria amb mitjans audiovisuals i recursos TIC de forma creativa i responsable.

Competències bàsiques

- Competència social i ciutadana: Valorar les actituds de lluita a favor de la democràcia i de resistència contra les dictadures.
- Competència audiovisual: llenguatge i tècniques audiovisuals
- Competència lingüística: tràveling de lectures
- Competència sobre el tractament de la informació

ZONA WEB

Topografia de la memòria:

http://www.tv3.cat/memoria/mes_videos.htm

Cultura contra la impunidad: <http://www.youtube.com/watch?v=Xf8oZKEejD8>

<http://www.xtec.cat/~aguiu1/socials/catalunyasotaelfranquisme.htm>

<http://www.memoriahistorica.org/index.php?newlang=catala>

<http://www.memoriacatalunya.org/>

<http://www20.gencat.cat/portal/site/memorialdemocratic>

www.ceibm.org/historialoc.html

ALTRES REFERÈNCIES

Ambròs, A., Breu, R. (2007) *Cinema i educació*. Barcelona: Graó.

Fraser, R. (2007) *Recuérdalo tú y recuérdaselo a otros*. Barcelona: Crítica.

Giménez Bartlett, A. (2011) *Donde nadie te encuentre*. Barcelona: Destino.

Gros, J. (1977). *Relatos de un guerrillero comunista español*. Barcelona: ATE.

Olesti, I. (2005) *Nou dones i una guerra*. Barcelona: Edicions 62

Solé i Sabaté, JM (2003) *La repressió franquista a Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.